



Fjerde aften

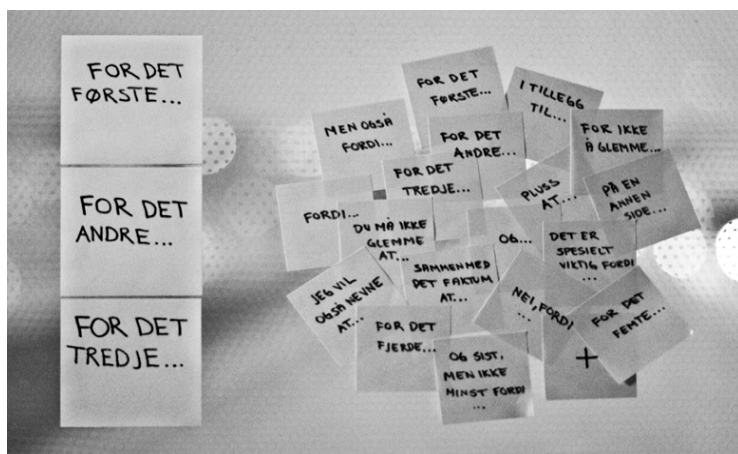
Om de tre store etikker - og din personlige etik

Fem filosofiske aftener om levet filosofi

Bogsalonen, Frederiksværk

Efterår 2018

Thomas Ryan Jensen



Hjemmeopgave

Som forberedelse til aftenen kan du med fordel tænke over et aktuelt etisk dilemma, en udfordring eller lignende. Prøv at notere dine forskellige argumenter i relation til dilemmaet – så kan du måske blive klogere på karakteren af din personlige etik på selve aftenen.

Formål

At introducere etik – de tre store etikker – med henblik på:

- At etablere en grundforståelse af etikken
- At blive mere bevidst om sin personlige og levede etik
- At forholde sig til sin levede etik - herunder hvor den evt. støder sammen med andres

13. november 2018

Side 3

Filosofiens tre grundspørgsmål

Hvad er sandt?

- Det som er
- Logik, videnskab
- Sprog: Er, er ikke, fakta,
- *Er der et træ?*

Hvad er godt?

- Det vi bør
- Etik
- Sprog: Bør, skal, må, godt, ondt
- *Bør der være et træ?*

Hvad er skønt?

- Det vi nyder
- Æstetik
- Sprog: Smukt, flot, grimt, ligegyldigt
- *Er det et smukt træ?*



13. november 2018

Side 4

Betydning af "etik"

- Ethos: (Græsk), sædvane, sæder
- Mores: (Latin) sædvane, sæder

En skelnen:

- Moral; Den dagligdags normative opfattelse, vi alle går rundt med
- Etik; at bestræbe sig på at begrunde og systematisere sine moralske vurderinger



13. november 2018

Side 5

METAETHICS

NORMATIVE ETHICS

APPLIED ETHICS

Etikkens tre niveauer

Metaetik

- Grundlaget for moralske vurderinger

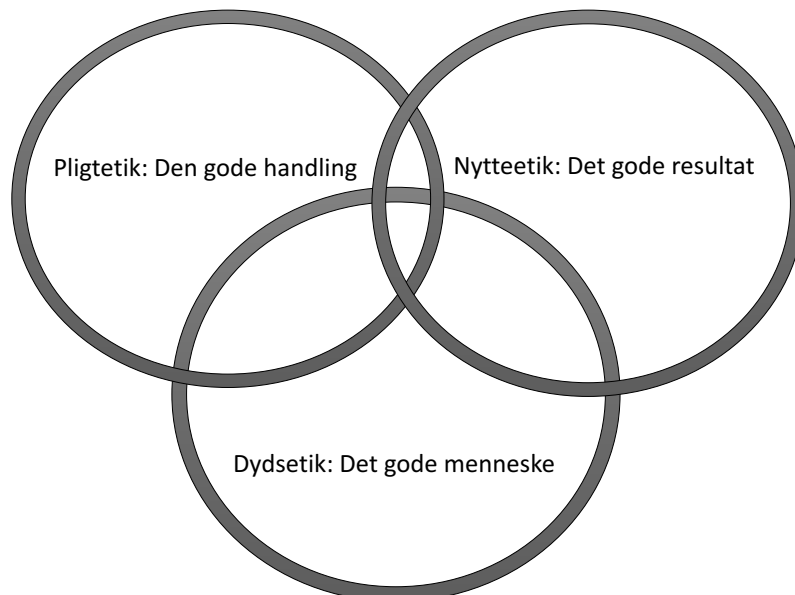
Normativ etik

- Foreskriver hvordan vi bør handle (dyd, pligt, nytte)

Praktisk etik

- Etik anvendt på konkrete problemområder (miljøetik, ledelsesetik, arbejdsmedicinsk etik)

De tre store (normative) etikker



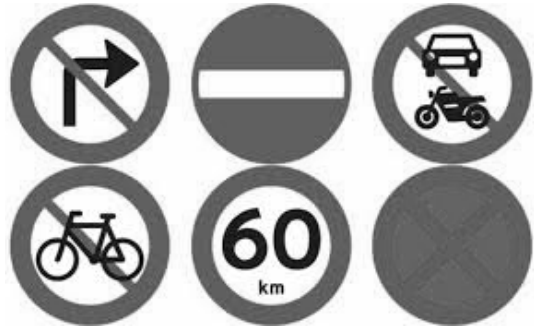
Pligtetik: Den gode handling



Definition

Pligtetik

- En etik, som gennem påbud og forbud foreskriver hvad der er moralsk tilladelige og utilladelige handlinger
- I form af skrevne eller uskrevne regler



Sindelagsetik

- Kaldes også sindelagsetik fordi motivet eller intentionen bag er central i vurderingen af handlingens moralske værdi.
- Man ved det nemlig om man overholder eller overtræder pligtetikken's forskrifter og regler

Eksempler

- De 10 Bud (påbud + forbud)
- Menneskerettighederne (ret og pligt)
- Straffeloven (motiv + lov)

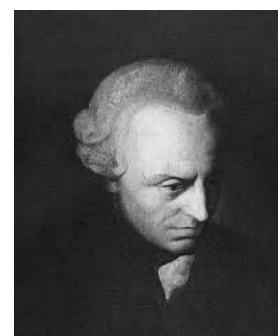


Pligtetiske udsagn

- Man må ikke stjæle
- Man må ikke lyve
- Man må ikke slå ihjel
- Man skal holde hvad man lover
- Man skal holde sin plads i køen
- Man skal tage ansvar for sine gerninger
- Man skal svare enhver sit
- Man skal behandle andre som man selv vil behandles

Den gode vilje

Den gode vilje er ikke god gennem det, den bevirker eller udretter, ikke gennem sin duelighed til opnåelse af et eller andet overordnet formål, derimod alene gennem sin villen, dvs i sig selv. (...) Selvom denne vilje - ved en skæbnes ugust eller en stedmoderlig naturs karrige udstyr - manglede enhver evne til at sætte sin hensigt igennem, hvis der ved dens største bestræbelse alligevel intet blev udrettet, og kun den gode vilje selv (naturligvis ikke som blot et ønske, men som opbydelsen af alle midler, så vidt de er i vor magt) blev tilbage: så ville den dog for sig selv stråle som en juvel, som noget der har sin fulde værdi i sig selv. Nyttens eller frugtesløsheden kan hverken tillægge eller fratrække denne værdi noget.



Grundlæggelse af moralens metafysik, Immanuel Kant, 1785 (1724-1804)

Hvad når forpligtelsen ikke er givet?

Så skal du handle:

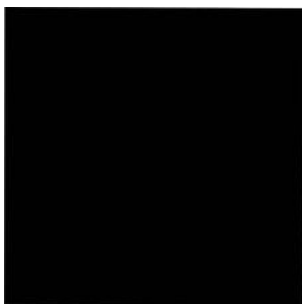
- som om du selv var lovgiver = princippet bag din handling skal kunne gælde som almen lov
- kaldes også det kategoriske imperativ: "Handl kun efter det princip, om hvilket du tillige kan ville, at det bliver til almen lov"
- Betydning: **Du skal handle sådan, at du fornuftigvis kan ville, at det moralske princip for din handling blev ophøjet til almen lov.**
- Hvis du må, må andre så også?



Eksempel: Sort arbejde

Common sense:

- Hvad hvis alle gjorde som dig og fik lavet sort arbejde?



Kategorisk imperativ:

- Kan du ville det skal være en almen lov, at man unddrager sig sine forpligtelser over for fællesskabet, når det er belejligt?

Ethvert menneske er et mål i sig selv

Det praktiske imperativ:

- Handl således, at du altid bruger menneskeheden, såvel i dig selv som i enhver anden person, altid tillige som *mål*, aldrig blot som *middel*

Betyder:

- Du skal handle sådan, at mennesket i dig selv og i enhver anden, altid er et formål i sig selv, og aldrig kun et middel.
- Det kategoriske imperativ kan i følge Kant sammenfattes i tre ord: "Respekt for personer"



"Alle mennesker er født frie"

De første ord i Verdenserklæringen om menneskerettigheder

Pligtetik opsummeret

Etik handler om at ville overholde sine forpligtelser som menneske, borger, forældre mv.

Forpligtelserne er defineret i en række skrevne og uskrevne påbud og forbud

Forpligtelse hviler i en kantiansk betydning på respekt for personers frihed og værdighed.



Pligthieraki

- Hvilke forpligtelser finder du er væsentligst i dit liv?
- Inddel dem i rangorden (pligthierarki)
- Tegn hierakiet
- Tænk over det



Nytteetik: Det gode resultat



Mest mulig lykke

Det etisk rigtige er det som giver

- mest mulig lykke
- mest mulig lykke for flest mulig mennesker
- En handling etiske værdi skal vurderes på de konsekvenser den har.
- Urspørgsmål: Hvad giver det bedste resultat?



Oprindelse

England 1700 -1800 tallet:

- Oplysningstid
- Kapitalisme

Jeremy Bentham
(1748 -1832)

John Stuart Mill
(1806 - 1873)



Nytteetikken konsekvenser

Ingen vægt på intention

Ingen absolutte regler. Det er moralsk rigtigt at:

- Lyve
- Bryde løfter
- Stjæle
- Slå ihjel

- hvis det samlet set skaber mest
lykke/ minimerer lidelse mest



Afgrænsning i tid

Mitterand:

- Hvad mener De om den franske revolution?

Deng Xiao Peng:

- Det er det for tidligt at udtale sig om.



Andre afvejninger...

Hvem er det godt for?

- For alle i familien?
- For samfundet?
- For menneskeheden?
- For fremtidige generationer?
- For dyr og biodiversitet?

Hvor sandsynligt er hvad?

- Hvad er den relative sandsynlighed for de forskellige scenarier – og hvordan afvejer vi sandsynlighed med lykke/lidelse?

Lykke vs. lidelse

- Er det bedre med lidt lykke for mange end meget lykke for få?
- Er det bedre at minimere lidelse end at optimere lykke?

Kort vs. lang

Hvordan er forholdet mellem lykke på kort sigt i forhold til lykke på langt sigt?

Nytteetikken opsummeret

- Etik er at gøre det, som giver mest mulig lykke til flest mulige mennesker.
- Lykke kan erstattes med "sundhed", "læring", "effekt", "livskvalitet", "tilfredshed"
- Handlingsanvisning: Gør det som har de bedste konsekvenser



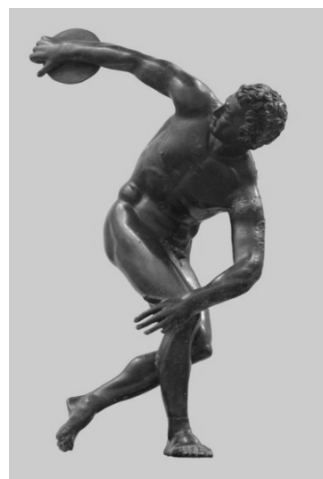
Dydsetik

Antikkens etik om det gode liv

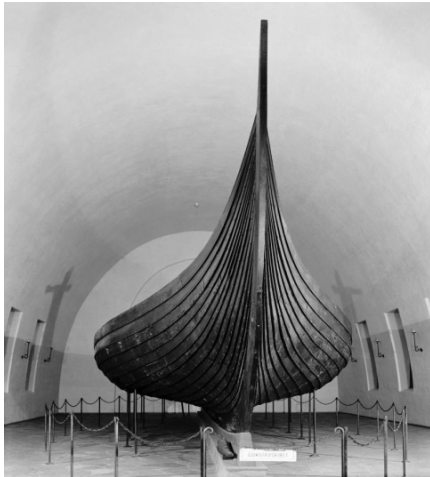


Hvad er dyder?

- Dyder er anlæg i mennesket, noget som er blevet en del af en selv.
- F.eks. modig, tillidsfuld, ansvarlig, nænsom
- Man bliver et dydigt menneske ved at udføre dydige handlinger
- Dyder er holdninger eller indstillinger, der gennem øvelse er blevet en del af mennesket selv.



Hvad betyder "dyd"?

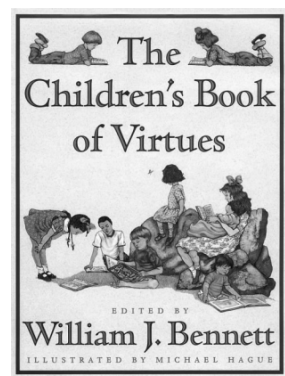


- Dyd, oldnordisk dygð, afledet af "du", beslægtet med dygtig; grundbetydning: det at du til noget

Ordbog over det Danske Sprog

Opgaven er at udvikle sine dyder

- Dyder forstået som karaktertræk, personlige egenskaber
- Dannelsesetik: Det handler om at udvikle sine dyder
- Når man har udviklet sine dyder, får man et godt liv og gør det moralsk rette.
- En selvfølgelig sammenhæng mellem at opføre sig moralsk godt og at lykkes som menneske



Phronesis

- Phronesis: Praktisk klogskab (kløgt) i spørgsmål om hvordan jeg skal leve mit liv
- Et menneske som har erhvervet dyderne, vil vide vide hvad der er ret at gøre



Den gyldne middelvej

Et menneske med phronesis forstår at vælge den rette midte mellem to yderpunkter.

Tre gyldne middelveje

- Fejhed - mod - dumdristighed
- Nærig - gavmild - ødsel
- Ubehersket - besindig - ligeglad



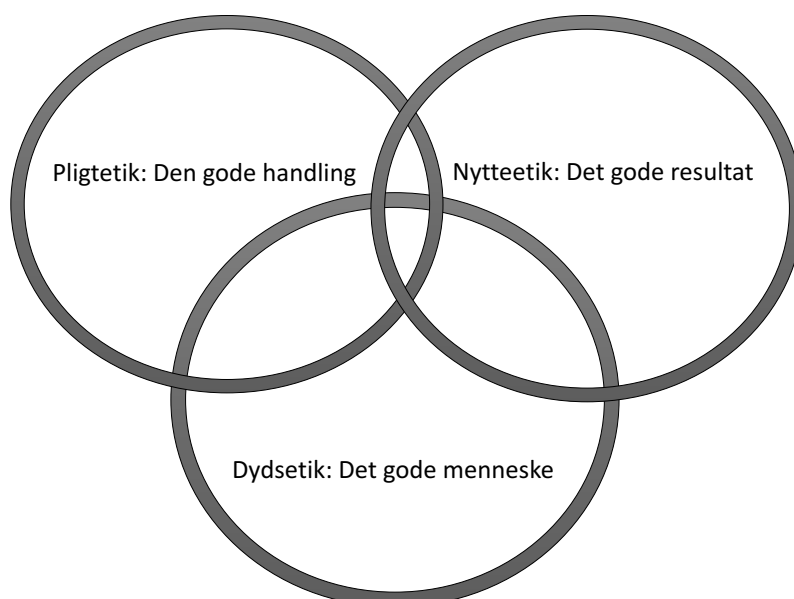
Tænk og skriv

We are what we
repeatedly do.
Excellence,
therefore, is not an
act but a habit.

~ Aristotle

- Hvilke dyder kendetegner mig? (vælg 3-4)
- Hvilke dyder kræver mit liv for at være godt?
- Hvordan passer mine dyder og mit liv sammen: Er der dyder, jeg mangler – eller dyder jeg overdriver?

De tre store (normative) etikker



Tænk over din egen etik



Genbesøg dine etiske overvejelser fra starten af aftenen; kan de sige noget om hvilke etikker du primært tænker i?

Tænk og skriv om din egen etik;

- Hvilke etikformer bygger den mest på?
- Er der sket en ændring over tid – f.eks. i kraft livsomstændigheder?
- Er din etik den samme i alle livets forhold?
- Hvad tænker du er di vigtigste etiske udfordring?
- Hvordan harmonerer din personlige etik med dine omgivers etik?